

СЕМІНАР ЯК ФОРМА АРГАНІЗАЦЫІ НАВУЧАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ Ў СУЧАСНАЙ ШКОЛЕ

У. П. Саўко

У сучаснай школе належнае месца павінны займаць такія формы заняткаў, якія забяспечваюць актыўны ўдзел кожнага вучня ў іх падрыхтоўцы і правядзенні, павышаюць аўтарытэт ведаў, індывідуальную адказнасць навучэнцаў за вынікі сваёй працы, ствараюць атмасферу супрацоўніцтва і калектывізму.

Адной з такіх форм вучэбнай дзейнасці школьнікаў з'яўляецца **семінар**, у час правядзення якога вучні, як правіла, выступаюць з загадзя падрыхтаванымі паведамленнямі, дакладамі, якія затым абмяркоўваюцца пад кіраўніцтвам настаўніка. Семінар з'яўляецца адным са шляхоў актывізацыі самастойнай дзейнасці школьнікаў, фарміравання ўмення працаваць з вучэбнай кнігай, удасканалення вуснага і пісьмовага маналагічнага маўлення вучняў.

Урок у форме семінара звычайна рэкамендуецца праводзіць у старшых (9–12) класах, калі вучні ўжо авалодалі ўмечнем рыхтаваць паведамленні, даклады, рэфераты на навуковую тэму па адной ці некалькіх крыніцах. Аднак, як сведчыць практыка, гэтая форма заняткаў пры належным узроўні падрыхтаванасці школьнікаў і адпаведных уменнях настаўніка можа выкарыстоўвацца і ў 7–8 класах, паколькі садзейнічае развіццю самастойнасці вучняў у авалодаванні ведамі, фарміраванню цікавасці да вывучэння роднай мовы больш усвядомленаму засваенню вучэбнага матэрыялу.

Сістэму ўрокаў-семінараў настаўнік прадумвае, састаўляючы каляндарна-тэматычны план на навучальны год. Як правіла, заняткі такога тыпу праводзяцца адзін раз у чвэрць. Семінар мэтазгодна выкарыстоўваецца пры вывучэнні найбольш важных і складаных тэм школьнага курса, а таксама для паўтэрэння і сістэматызацыі вывучанага матэрыялу.

Існуюць розныя **тыпы семінарскіх заняткаў**:

1) семінар – абмеркаванне дакладаў (рэфератаў), падрыхтаваных загадзя. Такія даклады змяшчаюць паглыблены аналіз пэўнага пытання, тэмы, паведамленне звестак, якія адсутнічаюць у школьным падручніку, вынікаў уласных назіранняў і элементарных лінгвістычных даследаванняў;

2) семінар-дыспут, на якім абмяркоўваюцца розныя пункты погляду на пэўную праблему;

3) семінар-субсядаванне. На такіх занятках школьнікі выступаюць з разгорнутымі паведамленнямі, некаторыя з іх рэцэнзуюцца;

4) семінар – самастойны аналіз і калектывнае абмеркаванне матэрыялу. На такім семінары пераважае самастойная праца з падручнікам, з лінгвістычнай навукай і даведачнай літаратурай.

На практыцы пералічаныя тыпы семінарскіх заняткаў сустракаюцца рэдка. Як правіла, праводзяцца семінары змешанага тыпу, на якіх выкарыстоўваюцца розныя віды пазнавальнай дзейнасці школьнікаў.

Правядзенню семінара папярэднічае значная **праца па яго падрыхтоўцы**. Пачынаецца яна з выбару тэмы. Тэма павінна быць дастаткова складанай і адначасова пасільнай для вучняў, каб можна было асэнсаваць матэрыял самастойна. Затым настаўніку неабходна вызначыць мэты заняткаў, прадумаць план правядзення, дакладна акрэсліўшы тыя пытанні, якія будуць вынесены на абмеркаванне, прычым пытанні могуць быць як рэпрадуктыўнага, так і праблемнага характару. У план семінара мэтазгодна ўключыць і заданні практычнага характару. Завяршаецца падрыхтоўчы этап тым, што настаўнік складае спіс літаратуры, з якой будуць працаваць школьнікі ў час падрыхтоўкі паведамленняў, дакладаў. Зразумела, што ў ім павінны быць толькі тыя крыніцы, якія ёсць у школьнай ці мясцовай бібліятэцы.

Прыкладна за два тыдні да правядзення семінара вучням паведамляюцца асноўныя пытанні па яго тэме. Звычайна гэта робіцца ў пачатку вывучэння таго раздзела (вялікай па аб'ёме тэмы), па якім плануецца правесці семінарскія заняткі. Можна таксама ў кабінце беларускай мовы і літаратуры на стэндзе “Матэрыялы да ўрока” аформіць рубрыку “Рыхтуемца да семінара”, у якой змясціць пералік пытанняў і заданняў па тэме семінара і спіс рэкамендуемай літаратуры.

Існуюць розныя меркаванні наконт таго, прапаноўваць школьнікам літаратуру па тэме ці даць ім магчымасць самастойна яе падабраць. Напэўна, у 7–8 класах, у класах з не вельмі высокім узроўнем паспяховасці, а таксама тады, калі настаўнік толькі пачынае выкарыстоўваць семінар як від заняткаў, перавагу трэба аддаць першаму варыянту. І толькі пасля таго, як вучні пазнаёміліся з семінарам як відам вучэбнай дзейнасці, навучыліся знаходзіць патрэбныя для працы крыніцы, ім можна даць пэўную самастойнасць у пошуках літаратуры па тэме.

Перад правядзеннем першага семінара пажадана нагадаць вучням правілы карыстання бібліятэчнымі каталогамі, пазнаёміць са структурай рэферата (наяўнасць тытульнага ліста, зместу (плана), уводзін, асноўнай часткі, заключэння, спісу літаратуры), патрабаваннямі да яго афармлення. Мэтазгодна таксама паказаць школьнікам узоры дакладаў, рэфератаў.

Падрыхтоўку да семінарскіх заняткаў неабходна арганізаваць так, каб у ёй прымалі ўдзел усе вучні класа. Частцы школьнікаў даецца заданне выступіць на ўроку з паведамленнямі. Для гэтых вучняў трэба прадугледзець кансультацыі, параіць літаратуру па тэме выступлення, пры неабходнасці дапамагчы скласці яго план і адрэдагаваць тэкст.

Астатнія вучні класа атрымліваюць заданне паўтарыць тэарэтычны матэрыял па тэме (можна прапанаваць адказаць на кантрольныя пытанні, якія ёсць у падручніку пасля кожнага раздзела) і выканаць заданні практычнага характару, якія будуць правяраны, абмеркаваны на семінары.

Падрыхтоўка дакладаў на семінар ажыццяўляецца звычайна вучнямі індывідуальна, але можна арганізаваць і працу ў групах. Калі настаўнік вырашыў выкарыстаць другі варыянт, то ў кожнай групе прызначаецца (выбіраецца) вучань, які каардынуе ўсю працу і нясе пэўную адказнасць за яе вынікі. Даклад у такім выпадку рыхтуе ўся група, а адзін з вучняў выступае з ім на ўроку. Як паказвае практыка, працу у групах арганізаваць не заўсёды проста, аднак яна мае, акрамя адукацыйнага, дастаткова значны выхаваўчы аспект.

Такім чынам, падрыхтоўка семінарскіх заняткаў адбываецца, як правіла, у наступнай паслядоўнасці:

- 1) вызначаецца месца семінара ў агульнай сістэме ўрокаў;
- 2) фармулююцца яго тэма, мэты правядзення;
- 3) акрэсліваюцца пытанні для абмеркавання;
- 4) падбіраецца літаратура па тэме з улікам даступнасці яе для вучняў;
- 5) размяркоўваюцца пытанні, па якіх вучні будуць рыхтаваць даклады, рэфераты; даюцца заданні тэарэтычнага і практычнага характару;
- 6) прызначаюцца кансультацыі.

Урок, які праводзіцца ў форме семінара, звычайна ўключае наступныя **структурныя кампаненты**:

1. Паведамленне тэмы і мэты семінара.
2. Выступленні школьнікаў з паведамленнямі, дакладамі.
3. Абмеркаванне паведамленняў, дакладаў.
4. Падвядзенне вынікаў семінара.

Пры паведамленні тэмы і мэты ўрока настаўнік звяртае ўвагу на тыя пытанні, якія будуць абмяркоўвацца. Кожнаму з вучняў для прадстаўлення даклада адводзіцца пяць – сем хвілін. Пажадана, каб выступленні школьнікаў былі ў выглядзе вольнага выказвання, а не чытання тэксту. Важна, каб усе даклады прагучалі ў патрэбнай паслядоўнасці і вучні ўбачылі логіку раскрыцця агульнай тэмы заняткаў.

Пасля кожнага выступлення адбываецца яго абмеркаванне, у якім удзельнічаюць не толькі спецыяльна прызначаныя вучні-рэцэнзенты, якія пазнаёміліся з тэкстамі дакладаў перад правядзеннем урока, але і ўсе вучні класа. Пры абмеркаванні паведамленняў можна правесці тыя практычныя заданні, якія выконвалі школьнікі пры падрыхтоўцы да семінара. Такая работа дапаможа вучням упэўніцца ў правільнасці выказаных у дакладах тэарэтычных палажэнняў.

Пры падвядзенні вынікаў семінара робяцца абагульняючыя вывады па ўсёй тэме, якая абмяркоўвалася, падводзяцца вынікі працы на ўроку, ацэньваецца работа ўсяго класа і асобных вучняў.

Пасля правядзення семінара даклады (рэфераты) здаюцца настаўніку, які правярае і ацэньвае іх, выстаўляючы дзве адзнакі: за змест матэрыялу і за пісьменнасць.

Адукацыйная, развіццёвая і выхаваўчая каштоўнасць семінараў не выклікае сумненняў. Такая актыўная форма работы стварае атмасферу супрацоўніцтва, прывучае школьнікаў працаваць самастойна і ў калектыве,

развівае іх інтэлектуальныя і творчыя здольнасці, крытычнае мысленне, фарміруе цікавасць да прадмета, імкненне да больш глыбокага яго пазнання.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ